

Pozorování

- Základní metoda
    - ...které se nevyhneme: v nejširším smyslu přirozená tendence každého člověka
  - Možnosti kultivace a formalizace: Pozorovací schémata (např. Flanders)
  - Rizika: výběrovost, „osobní rovnice“, subjektivní zkreslení
    - Důležité: reflexe vlastní pozice pozorovatele
-

Pozorování 2

- Zúčastněné pozorování – mj. potřeba reflektovat i vlastní roli pozorovatele
x
  - Zprostředkované pozorování – pozorovatel není vnímán jako účastník, analyzuje se např. nahrávka apod.
  - Přirozené pozorování (situace, ke které dochází spontánně)
x
  - Pozorování v inscenované situaci (*setting* – např. Test neznámé situace pro identifikaci stylu attachmentu)
-

Možnosti práce s pozorováním

- Obsahová, popř. fenomenologická analýza (výchozí je podrobný „nezúčastněný“ popis, další fáze zahrnuje kódování)
  - Zvláštní místo: analýza interakcí
  - Aplikace předem vytvořených teoreticky podložených schémat
  - Záznam – umožňuje opakovaně se zabývat určitými sekvencemi, věrně ilustrovat výsledné interpretace...
  - Pozorování jako neodmyslitelný doplněk dalších metod (analýza kresby, performačních metod...)
-

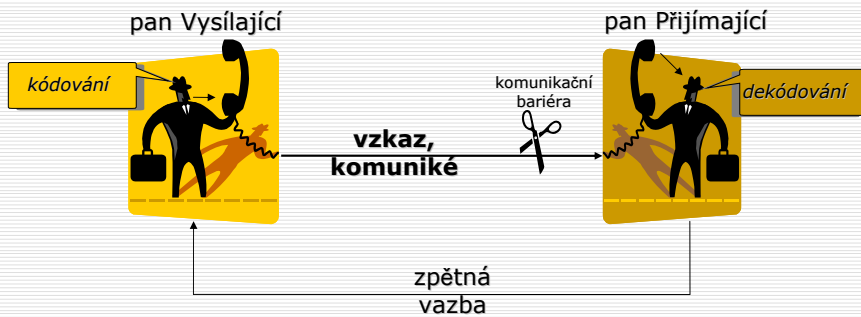
Rozhovor

- Důležité reflektovat:
    - účel (proč)
    - pozici (s kým hovoříme, co to pro něj znamená)
    - kontext (je pro sdělování příznivý/nepříznivý?)
    - míru formalizace (strukturovanosti)
    - ...že jde o komunikační situaci (má svůj logický průběh, nároky i zdroje chyb)
-

Komunikace mezi lidmi

Komunikace

- Neverbální
  - Verbální
  - Komunikace jednáním
-

Komunikace – kromě informací

- Metakomuniační klíče (tón, úsměv, ;)
- Sdělování emočního stavu
- Sdělování vztahů a postojů k tématu rozmluvy
- Sdělování vzájemných postojů
- Sdělování sebepojetí
- Sdělování vztahů, které si přejeme udržovat
- Sdělování pravidel o dalším průběhu komunikace
- Nic neříkající sdělování

...Není možno nekomunikovat

Neverbální komunikace

- sdělování pohledy
  - sdělování výrazem obličeje (*mimika*)
  - sdělování pohyby
  - sdělování fyzickými postoji (*posturologie*)
  - sdělování gesty (*gestika*)
  - sdělování dotykem (*haptika*)
  - sdělování vzájemným přiblížením či oddálením (*proxemika*)
  - sdělování úpravou zevnějšku
-

Rozhovor

- ❑ Individuální nebo skupinový
  - ❑ Probíhá jednorázově nebo v opakovaných sezeních
  - ❑ Různá míra přípravy a postupu při vedení – nestrukturovaný, strukturovaný, polostrukturovaný
  - ❑ Direktivní nebo nedirektivní
-

Nestrukturovaný rozhovor

- ❑ Podobá se běžnému nahodilému rozhovoru
  - ❑ Důraz na přirozenost konverzace, nenucený průběh...
  - ❑ Nemáme připravený plán (zpravidla ani dílčí okruhy), držíme se hlavního tématu
  - ❑ Jasná musí být představa, co se chceme dozvědět, na jakou otázku hledáme odpověď a proč (nikoli jak se k tomu dobereme)
  - ❑ Zvláštní forma: **narativní interview** – zde spíše tazatel podněcuje k vyprávění, než aby probíhala konverzační výměna; tazatel parafrázuje, doptává se na nejasnosti, podněcuje... ale nesugeruje, nepřerušuje, nezasahuje do dějové linie
  - ❑ Výhody: flexibilita, možnost improvizace, mnoho informací o vypravěči
  - ❑ Nevýhody: poznáme ve fázi zpracování a analýzy dat
-

Polostrukturovaný rozhovor

- ❑ Postupuje se podle závazného schématu – okruhů otázek
  - ❑ Můžeme měnit pořadí okruhů podle aktuální potřeby
  - ❑ Můžeme přizpůsobovat znění otázek aktuální situaci
  - ❑ Zaznamenáváme i informace, které původně nebyly součástí sledovaných okruhů
  - ❑ Pokládáme i doplňující otázky
  - ❑ Můžeme rozdělit na strukturovanější a méně strukturovanou část (aktivní více dotazovaný / tazatel)
  - ❑ Výhody: oproti nestrukturovanému snadnější vyhodnocování, oproti strukturovanému flexibilita, citlivost k situaci a možnost podle potřeby měnit schéma
  - ❑ Nevýhody: při nezvládnutém vedení podobné jako u nestrukturovaného
-

Strukturovaný rozhovor

- ❑ Na pomezí mezi rozhovorem a dotazníkem
  - ❑ Pevně dané schéma, které neumožňuje velké změny a úpravy
  - ❑ Nejnáročnější na přípravu
  - ❑ Náročný i na standardní podmínky (doba, tazatel, projev tazatele...)
  - ❑ Omezený prostor pro rozvíjení dalších zajímavých témat
  - ❑ Omezený prostor pro individualitu tazatele i dotazovaného
  - ❑ Nevýhody společné spíše s nevýhodami dotazníků
-

Formy (formáty) otázek

- **OTEVŘENÉ** - charakter odpovědi není určen
  - **UZAVŘENÉ** - omezené odpověďové varianty
    - Ano/ne, dichotomické, alternativní
    - Multiple-choice (*ustáleně alternativní, mnohonásobné volby ;-*)
    - ŠKÁLOVÉ (posuzovací, ratingové) - přímá kvantifikace
  - **SPECIÁLNÍ (PSYCHOLOGICKÉ)** - vědomé porušení „pravidel“ >> skrytí pravého účelu >> verbální chování
    - Např. projektivní, asociační (konotační)
    - Manipulativní, experimentální (např. nucená volba, sugesce)
-

Typy otázek(Miovský, 2006)

- Zjišťovací, rozhodovací (Byl jste tam?, Sledujete televizi?)
  - Alternativní (Máš raději maminku nebo tatínka?)
  - Doplnňovací (Kdo...? Kde...? Kdy...? Jak...? Proč...?)
  - Naváděcí (!!!nikoli návodné – Můžete mi o tom prosím říci více...?)
-

Typy otázek (Svoboda, 1999)

- Přímé (Myslíte si, že...?)
  - Nepřímé (Myslíte si, že je správný názor, že...?)
  - Projektivní (Co si myslíte o lidech, kteří tvrdí, že...?)
-

...kromě otázek (další techniky při vedení rozhoru)

- „technika“ není jen technická záležitost
    - technika kladení otázek
    - technika jednoduché akceptace
    - technika zachycení a objasnění
    - technika parafrázování
    - technika interpretace
    - technika ujištění
    - technika používání pomlk
  - ??? – často zásadní otázka registrace (záznamu) rozhovoru
-

Fáze rozhovoru

- Příprava – rozhovoru jako takového, tazatele na setkání s dotazovaným/i
  - Realizace rozhovoru:
  - Úvodní část: má zajistit kontakt, motivovat; čas pro informování (o očekáváních, účelu rozhovoru, o sobě), získání souhlasu s rozhovorem a záznamem...
  - Vzestup a upevnění kontaktu – „zahřívací kolo“: obecnější, méně citlivá témata; také zjištění ochoty respondenta hovořit, info o jeho komunikačním stylu, slovníku...
  - Jádru rozhovoru: obsahem jsou cílové tematické okruhy, důraz se přesouvá na validitu odpovědí; obecně snaha propojit informace s konkrétní zkušeností respondenta (ne „takhle nějak obvykle...“ ale „jak to bylo naposledy...“ atd.); prokládání zatěžujících, konfliktních apod. témat méně závažnými, „oddechovými“ podle potřeby
  - Závěr a ukončení: důležité i z etických důvodů – dotazovaný nemá odcházet rozrušený, poděkování, domluva, co dál
-

Anamnéza

- Životopisná metoda zachycující vývoj („historii“) osobnosti od početí do současnosti.
  - Používá se zejména ve zdravotnictví, psychologii a speciální i sociální pedagogice.
  - Provádí se většinou ústní formou, ale není vyloučena ani forma písemná.
  - Snímání anamnézy je doprovázeno pozorováním, jehož výsledky se též zaznamenávají.
-

Schéma kazuistiky (podle V. Smékala)

- 1. Základní údaje
  - 2. Anamnestické údaje:
    - a) Rodové dispozice
    - b) Ontogenetický vývoj
    - c) Scholarita
    - d) Prostředí
    - e) Socioekonomické podmínky
    - f) Mezosobní vztahy a komunikace
  - 3. Chronologické záznamy
  - 4. Odborný nálezn
  - 5. Katamnéza
  - 6. Závěrečné údaje
  - 7. Přílohy
-

Některé možnosti analýzy rozhovorů (ale i anamnestických údajů, textů obecně...)

- Tématická obsahová analýza
  - Zakotvená teorie (*grounded theory*)
  - Fenomenologická analýza (analýza „žitého světa“)
  - Analýza diskurzu (způsobu podávání informací – „užití řeči“)
  - ...
-